

EBELİK ÖĞRENCİLERİNDE KONTROL ODAĞI VE PROBLEM ÇÖZME BECERİ DÜZEYLERİ İLİŞKİSİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN LOCUS OF CONTROL AND PROBLEM-SOLVING SKILLS ON MIDWIFERY STUDENTS

Emine Şen¹ Keziban Amanak² Esra Akgün³ Dudu Karagöz⁴

¹Adnan Menderes Üniversitesi Söke Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Söke, Aydın, Türkiye

²Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Sağlık Yüksekokulu, Ebelik Bölümü, Aydın, Türkiye

³Özel Çağsu Hastanesi Doğumhane, Bolu, Türkiye

⁴Özel Şifa Hastanesi Doğumhane, Antalya, Türkiye

Yazışma Adresi:

Emine Şen

Adnan Menderes Üniversitesi Söke Sağlık Yüksekokulu 09100 Aydın – Türkiye

E posta: emine.sen@adu.edu.tr

Kabul Tarihi: 25 Mart 2014

Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi

ISSN: 2146-9601

e-ISSN: 2147-2238

bsbd@balikesir.edu.tr

www.bau-sbdergisi.com

doi: [10.5505/bsbd.2014.33043](https://doi.org/10.5505/bsbd.2014.33043)

ÖZET

AMAÇ: Araştırmanın amacı, ebelik öğrencilerinin kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

YÖNTEMLER: Tanımlayıcı tipte planlanmıştır. Bir sağlık yüksekokulunun ebelik bölümünde 2011–2012 yılında eğitim gören ebelik öğrencilerinden araştırmaya katılmayı kabul eden 195 öğrenci (195/245) araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veri toplamada araştırmacılar tarafından oluşturulan birey tanım formu, geçerlik ve güvenilirliği Dağ (1991) tarafından yapılan Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması Savaşır ve Şahin (1997) tarafında yapılan Problem Çözme Envanteri (PÇE) kullanılmıştır. Verilerin analizinde ANOVA ve Pearson korelasyon testleri kullanılmıştır.

BULGULAR: Öğrencilerin yaş ortalaması 21.04±2.27'dir. Öğrencilerin %63.6'sı gelirin gidere eşit olduğunu, %49.2'si ev arkadaşıyla yaşadığını, %73.8'i düz lise mezunu olduğunu, %44.1'i en uzun süre şehirde yaşadığını, %37.4'ü iki kardeşi olduğunu, %90.8'i çekirdek ailede yaşadığını ve %62.6'sı bölümü isteyerek seçtiğini belirtmiştir. Öğrencilerin RİDKOÖ puan ortalaması bakımından sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmazken (F=.771; p=.512), PÇE puan ortalaması incelendiğinde, sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (F= 4.981; p=.002). Yapılan korelasyon analizine göre; öğrencilerin kontrol odağı ile problem çözme beceri puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı ilişki saptanmamıştır (r =.116, p =.107).

SONUÇ: Sonuç olarak ebelik öğrencilerinin kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasında bir ilişki olmadığı, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı belirlenmiştir. Bu nedenle ebelik eğitimi süresince problem çözme becerisi ve iç kontrol odağını geliştirmeye yönelik eğitimlerin derslere entegre edilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kontrol odağı, problem çözme, ebelik öğrencileri, ebelik eğitimi

SUMMARY

OBJECTIVE: The aim of this study was to determine the relation between locus of control and problem solving skills in midwifery students.

METHODS: The study was planned as a descriptive design and included 195 students studying in a midwifery department of a health school in the academic year of 2011 and 2012 and accepting to participate in the study. Data were collected with a personal characteristics form, developed by the researchers, Locus of Control Scale and Problem Solving Scale and obtained data were analyzed with ANOVA and Pearson correlation tests.

RESULTS: The mean age of the students was 21.04±2.27 years. Sixty-three point six percent of the students had an income equal to expenses, 49.2% lived with a roommate, 73.8% were graduates of state high schools, 44.1% lived in a city the longest, 37.4% had two siblings, 90.8% had a nuclear family and 62.6% were willing to study midwifery. The mean scores for Locus of Control Scale did not significantly differ between the students having different periods of education (F=.771; p=.512), but the difference in the mean scores for Problem Solving Scale was significant (F= 4.981; p=.002). Correlation analyses did not show a significant relation between the scores for locus of control and the mean scores for problem solving skills (r =.116, p =.107).

CONCLUSION: It can be concluded that locus of control was not associated with problem solving skills among midwifery students but that problem solving skills improved as duration of education increased. It can be recommended that tasks and activities directed to improve problem solving skills and locus of control should be incorporated into curricula for midwifery.

Key words: Locus of control, problem-solving, midwifery students, midwifery education

GİRİŞ

Problem çözme, bilişsel becerilerin yanı sıra duygusal ve davranışsal özellikleri de içeren oldukça karmaşık bir süreç olup, bireyin psikolojik uyumu, sosyal-duygusal yeterlik düzeyi, kendine güveni, iletişim becerilerinin etkililiği ve karar verme biçimleri, akademik ve sosyal özsaygısı ile yakından ilişkilidir. Problem çözme becerisi, kişiyi çözüme götürecek bilgilerin kazanılması ve kullanıma hazır olacak şekilde birleştirilerek, bir sorunun çözümünü uygulayabilme düzeyidir.¹ Ebelik süreci problem çözme yönteminin sistematik bir biçimde kullanılması olup, gerekli olan ebelik girişimlerinin planlanması, uygulanması ve sonucun değerlendirilmesi aşamalarından oluşan sistemli bir yaklaşımdır. Ebelik tanısı; ölçülebilen sonuçlara ulaşmayı hedefleyen, ebelik girişimlerine temel oluşturan, birey/aile/toplumun gerçek ve olası sağlık problemlerine verdikleri yanıtlarla ilgili gelişmeler konusunda ebelerin verdiği kararlardır.² Ebeler gebelerin ihtiyaçlarına yönelik önceliklerin belirlenmesi, doğum sürecini değerlendirme ve izleme, gebelik, doğum ve postpartum dönemdeki riskli durumlarla baş etme vb. problemlerle karşılaşmaktadırlar. Eğer var olan problem doğru saptanmazsa ebelik sürecinin planlama aşaması da başarılı olamaz. Dolayısıyla hem anne hem de bebeğin sağlığını tehdit edecek durumlar ortaya çıkabilir. Gebeliği süresince kaliteli bir ebelik bakımı alan kadınların, antenatal dönemde daha az hastaneye yattığı, travay induksiyonuna daha az ihtiyaç duyduğu, travayda daha az analjezi ve anesteziye başvurulduğu, ağrıyla baş etmede ilaçsız yöntemlerin daha fazla kullanıldığı, amniotomi ve fetal monitörizasyonun daha düşük olduğu, spontan doğum oranlarında artma ve sezaryen oranları ile acil sezaryen ihtiyacında azalma olduğu kanıtlanmıştır.⁴ Ebelik öğrencileri her an stresli ve akut durumların yaşandığı, farklı kişilik özelliklerine sahip sağlık ekip üyelerinin bir arada bulunduğu hastane ortamına ait özel sorunların yanı sıra bir üniversite öğrencisi olarak karşılaşabileceği sorunlarla (aileden ayrılma, yeni çevre ve arkadaş edinme, yalnız kalma korkusu, ekonomik güçlükler, yurt hayatına alışma, gelecekteki mesleği ve çalışma hayatı ile ilgili kaygı gibi) baş etmek zorunda kalmaktadır.^{5,6} Bu nedenle stres hemşirelik eğitiminde olduğu gibi ebelik eğitiminde de önemli düzeyde yer almaktadır. Geleceğin sağlık profesyonellerinden biri olan ebelik öğrencilerinin günlük yaşam stresleri ve klinik problemler ile başa çıkacak yeterlilikte olması, sağlık bakımının kalitesini doğrudan etkileyeceği için son derece önemlidir.⁷ Avrupa Birliği'nin 807155/EEC sayılı konsey direktiflerinde ebelerden beklenen görevler arasında normal gebelik izlemi, gebelikte risklerin erken tanısı için gerekli muayene ve yönlendirme, intrauterin fetal durum ve travayı uygun klinik ve teknik yöntemlerle izleme, acil

makat doğumlar ve epizyotomi gerektiren doğumlar dahil normal doğumları yönetme, yenidoğanın ilk bakım ve muayenesi, gerekirse acil resusitasyon yer almaktadır. Sözü edilen görevlerin yerine getirilmesinde ebelerin karar verme ve problem çözme becerilerinin yüksek düzeyde olması bakımın kalitesi ve anne ve yenidoğan sağlığının korunması ve iyileştirilmesinde önemlidir.^{8,9}

Problem çözme becerilerini etkileyen kontrol odağı kavramı, bireyin kendi davranışlarının sonucu olarak bireysel sorumluluğunu kontrol etme derecelerini ifade etmektedir. Bireyin, başına gelenlerin kendi davranışları sonucunda olduğunu kabul etmesi içsel kontrol, diğer taraftan talih, şans, kader ya da başkaları tarafından olduğuna inanması dışsal kontrol olarak tanımlanmaktadır.^{10,11} Kontrol odağı içte olan bireylerin aktif, problem çözmek için motivasyonu yüksek ve baş etme becerilerinin daha iyi olduğu belirtilmektedir, dış kontrol odaklı bireylerin ise pasif, problem çözmek için motivasyonu düşük kişiler olduğu belirtilmektedir.^{12,13} Öğrenciler içsel kontrol odağının bir konusu olan bireysel yeterliliklerine inandıklarında ve kendilerine güvendiklerinde, yüksek düzeyde performans sergilemektedirler. Dış kontrol odağının öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilemesinin yanı sıra, öğrencideki çaresizlik ve bireysel yetersizlik duygularını arttırdığı, kendi kendini yönlendirme yeteneğini azalttığı da belirtilmektedir.¹⁴

DSÖ ve UNİCEF, Ana-Çocuk Sağlığı ve Temel Sağlık Hizmetlerinin başarı ile yürütülmesinde "ebelik mesleğinin güçlendirilmesi" üzerinde ısrarla durmakta ve "21.Yüzyılda Herkes İçin Sağlık Hedefleri'nden "Yaşama Sağlıklı Başlanması Hedefi'nin gerçekleştirilmesinde ebelik mesleğinin önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca ICM, DSÖ ve UNİCEF ile birlikte, Milenyum kalkınma hedeflerinden olan anne ve bebek ölümlüğünü azaltma (4. ve 5. Hedef) ve cinsel yolla bulaşan hastalık sıklığını azaltma (6.hedef) hedeflerine ulaşabilmek için dünyanın profesyonel ebelere gereksinimi olduğunu vurgulamaktadır.⁸ Ebelik bakımın hedefi, anne-çocuk sağlığını geliştirmek dolayısıyla toplum sağlığını yükseltmektir. Ebelik aktivitelerinin iyi uygulandığı ülkelerde, gelişmişlik düzeyi de yüksektir.¹⁵ Tüm bu beklentilerin karşılanmasında ebelik eğitimi sırasında öğrencilere profesyonellikte önemli olan karar verme, iletişim becerisi, problem çözme, kendini tanıma, motivasyon, liderlik, kontrol odağı ve kendi kendine öğrenme becerisi vb bilgilerin verilmesi önemlidir. Bu kapsamda ebelik eğitimi alan öğrencilerin problem çözme becerileri ve bu becerilerini etkileyen kontrol odağı algılarının belirlenmesi, ebelik lisans eğitiminde problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlerin verilmesi önemlidir.^{3,4} Çünkü bakımın niteliğini artıran

problem çözme becerisinin yetersizliği; kaliteyi, değişimi, meslekte profesyonelliği, otonomi ve güç sahibi olmayı olumsuz yönde etkilemektedir.⁵ Bu nedenledir ki geleceğin sağlık profesyoneli olan ebeler öğrencilerinin günlük yaşam stresleri ve klinik problemler ile başa çıkacak yeterlilikte olması, sağlık bakımının kalitesini doğrudan etkileyeceği için son derece önemlidir. Çünkü problem çözme becerisi yüksek olan ebeler, olumsuz duygu ve düşüncelerle baş edebilir, sağlıklı çözüm yolları üretebilir ve sunulan sağlık bakım hizmetinin kalitesini artırabilirler.^{16,17} Bu konuda yapılan araştırmalarda; problem çözme becerisinin eğitim yoluyla geliştirilebileceği vurgulanmaktadır.^{18,19} Can ve arkadaşlarının (2010) farklı iki eğitim grubundaki öğrencilerin sorun çözme becerilerine eğitimin etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, birinci sınıf öğrencilerinde sorun çözme puan ortalamaları daha yüksek iken, son sınıf öğrencilerinde daha düşük bulunmuştur.²⁰ Bu da eğitimin sorun çözme başarısına etki ettiğini düşündürmektedir. Ulupınar'ın (1997) hemşirelik eğitiminin öğrencilerin sorun çözme becerilerine etkisini değerlendirdiği çalışmada; problem çözme eğitimi alan öğrencilerin problem çözme becerilerinin geliştiği belirlenmiştir.²¹ Wang ve arkadaşları (2004) tarafından Taiwan'daki bir hemşirelik okulunda öğrencilerin klinik problem çözme becerileri üzerinde çekirdek müfredat programının etkisini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmada, üst sınıf hemşirelik öğrencilerinin problem çözme yetenekleri alt sınıflardan yüksek bulunmuştur.¹⁸ Olgun ve arkadaşlarının (2010) hemşirelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeylerini belirlemek ve gelişimini izlemek amacıyla yaptıkları çalışmada da öğrencilerin problem çözme becerilerinin eğitim ile artırılabilirliği bildirilmiştir.²² Altun (2003) sağlık yüksekokulundaki hemşirelik ve ebeler öğrencilerinin problem çözme becerileri ile kişisel değerleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, sistematik ve kararlı davranış sergileyen öğrencilerin problem çözmede de kendilerini başarılı olarak algıladıklarını saptamıştır.²³ Abaan, Duygulu ve Uğur (2012) tarafından yapılan çalışmada üç ay süresince uygulanan mentorluk programı ile okula yeni başlayan öğrencilerin iç denetim odağı üzerinde olumlu bir etki elde edildiği bildirilmiştir.²⁴

Kontrol odağı kavramının önemine rağmen bu konuya yönelik ebeler öğrencileriyle yapılan çalışmalara literatürde rastlanmamıştır. Diğer taraftan ebeler öğrencilerinde problem çözme becerilerinin değerlendirildiği çalışmalar da sınırlı sayıdadır. Dolayısıyla ebeler öğrencilerinin kontrol odağı ve problem çözme becerilerinin belirlenmesi önemlidir. Bu gereksinimlerden yola çıkılarak bu çalışma bir sağlık yüksekokulunun ebeler

bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Soruları

1. Ebeler öğrencilerinin kontrol odağı ölçeği ve problem çözme becerisi puan ortalamaları arasında sınıflara göre farklılık var mıdır?
2. Ebeler öğrencilerinin kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasında ilişki var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır.

Araştırmanın Örnekleme

Bir üniversitenin sağlık yüksekokulunda 2011–2012 yıllarında eğitim gören birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf ebeler öğrencileri araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın yapıldığı sağlık yüksekokulunda 2011–2012 eğitim ve öğretim yılında toplam 245 öğrenci vardır. Bu öğrencilerden anketi doldurmayı kabul eden ve anketleri tam olarak dolduran 195 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Öğrencilerin katılım oranı %80'dir.

Veri Toplama Araçları

Birey Tanılama Formu

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini kapsayan on sorudan oluşan form, araştırmacılar tarafından literatür çalışması doğrultusunda hazırlanmıştır.

Rotter'in İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)

Rotter (1966)'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumunu; pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (şans, kader vb.) kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti ya da inancı ölçmekte olup, Türkçeye uyarlanması Dağ (1991; 2002) tarafından yapılmıştır. Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır ve iki seçeneklidir. Testi yanıtlayan kişiden kendisine uygun olan cümleyi seçmesi istenir. 29 maddenin 6'sı (1, 8, 14, 19, 24, 27) dolgu maddesi olduğu için puanlanmamaktadır. Diğer sorulardan 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29. maddelerin "a" seçenekleri; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28. maddelerin de "b" seçenekleri 1'er puan almaktadır. Böylece ölçeği cevaplayan bireyler 0 ile 23 arasında bir toplam puan alabilmektedir. Yükselen puanlar, dış kontrol odağı inancında artışı göstermektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmasında madde-toplam puan korelasyonlarının 0.11-0.48 arasında değiştiği, Cronbach alfa katsayısının 0.77 olarak bulunduğu bildirilmiştir.²⁵ Bizim çalışmamızda elde edilen Cronbach alfa katsayısı değeri 0.52 olarak saptanmıştır.

Problem Çözme Envanteri (PÇE)

Bireyin problem çözme becerisi konusunda kendi algılayışını ölçen 35 maddelik bu envanter Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilmiştir. PÇE, 35 madde ve üç faktörden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi problem çözme güveni (11 madde), ikincisi problemden kaçınma-/yaklaşma (16 madde), üçüncüsü kontroldür (15 madde). PÇE bu üç faktörün özetidir. Ölçeğin orjinalinin Cronbach alfa tutarlılık katsayısı .90, alt ölçekler için elde edilen katsayılar ise, .72 ile .85 arasında bulunmuştur. Ölçeğin alt ölçeklerinin test tekrar test güvenilirlik katsayıları, $r = .83$ ile $r = .89$ arasında değişmektedir. Ergen ve yetişkinlere uygulanabilen 1-6 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Seçenekleri "her zaman böyle davranırım" ile "hiçbir zaman böyle davranmam" şeklinde oluşturulmuş, 1 ve 6 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin puanlamasında 9, 22 ve 29 numaralı maddeler puanlama dışı tutulur. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34 numaralı maddeler ters olarak puanlandırılır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin aceleci yaklaşım (13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30, 32), düşünen yaklaşım (18, 20, 31, 33, 35), kaçınan yaklaşım (1, 2, 3, 4), değerlendirici yaklaşım (6, 7, 8), kendine güvenli yaklaşım (5, 23, 24, 27, 28, 34), planlı yaklaşım (10, 12, 16, 19) olmak üzere altı faktör bulunmuştur. Bu çalışmada PÇE'nin toplam puanı kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en puan 32, en yüksek puan 192'dir. Ölçeğin değerlendirilmesinde kesme noktası bulunmamaktadır. Problem çözme envanterinden elde edilen puanın düşük olması problem çözme becerisinin yüksek olduğunu, yüksek olması ise problem çözme becerisinin zayıf olduğunu gösterir. Bu çalışmada problem çözme envanterinin Cronbach alfa katsayısı .87 olarak bulunmuştur.²⁶

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Sınıflara göre öğrencilerin kontrol odağı ve problem çözme becerilerini karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Kontrol odağı ve problem çözme becerisi puan ortalamaları arasındaki farkın hangi sınıflardan kaynaklandığını belirlemek için Tukey HSD testi, kontrol odağı ve problem çözme becerisi arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon testi uygulanmıştır. Önemlilik düzeyi .05 olarak alınmıştır.²⁷

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğünden yazılı izin alınmış, öğrencilere araştırmanın amacı, süreci, veri toplama formları (birey tanılama formu ve ölçekler) hakkında bilgi

verilmiştir. Öğrencilerden çalışmaya katılmayı kabul ettiklerine dair sözel onam alınmıştır.

BULGULAR

1. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Sağlık yüksekokulundaki ebelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.04 ± 2.27 (dağılım) olarak saptanmıştır. Öğrencilerin 73.8'inin lise mezunu olduğu, %63.6'sının gelirinin giderine eşit olduğu, %49.2'sinin evde arkadaşlarıyla yaşadığı, %44.2'sinin en uzun süre şehirde yaşadığı, %90.8'inin çekirdek ailede yaşadığı, %37.4'ünün iki kardeş olduğu ve %62.6'sının bölüme isteyerek geldiği saptanmıştır.

2. Öğrencilerin Sınıflara Göre Problem Çözme Becerileri ve Kontrol Odağı İnançları

Tablo-2'ye bakıldığında öğrencilerin kontrol odağı ölçeği puan ortalamaları (1.sınıf: 12.50 ± 3.20 ; 2.sınıf: 11.83 ± 2.80 ; 3.sınıf: 12.89 ± 3.31 ; 4.sınıf: 12.36 ± 3.85) bakımından sınıflar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p > .05$).

Öğrencilerin problem çözme becerisi ortalamaları (1.sınıf: 129.50 ± 10.74 ; 2.sınıf: 122.64 ± 10.89 ; 3.sınıf: 125.23 ± 12.40 ; 4.sınıf: 121.69 ± 11.64) bakımından sınıflar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır (Tablo-3) ($p < .05$).

3. Problem Çözme Becerileri ve Kontrol Odağı İnançları Arasındaki İlişki

Öğrencilerin Tablo-4'te korelasyon analizi sonucunda ebelik öğrencilerinin kontrol odağı ile problem çözme beceri puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı ilişki saptanmamıştır ($r = .116$, $p = .107$).

TARTIŞMA

Bir sağlık yüksekokulunun ebelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kontrol odağı puanları ile problem çözme becerisi puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan çalışmada; öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı saptanmıştır. Çalışma bulgularımızı destekler nitelikte olan çalışmalar bulunmaktadır.³⁰⁻³² Durmaz ve arkadaşları (2007) tarafından sağlık yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme becerileri ve etkileyen bazı faktörleri belirlemek amacıyla yapılan çalışmada son sınıf öğrencilerin problem çözme becerileri diğer diğer öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.³⁰ Yılmaz ve arkadaşları (2009) sağlık yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme beceri düzeylerini incelemişler ve problem çözme becerisi ile öğrencilerin sınıfları arasında anlamlı fark saptanmadığını bildirmişlerdir.³¹ Kelleci ve arkadaşlarının (2011) entegre eğitim programı uygulanan bir hemşirelik programındaki öğrencilerin yıllara göre problem çözme becerilerindeki gelişimi değerlendirmek

amacıyla yaptıkları çalışmada, öğrencilerin yıllara göre problem çözme becerilerinde gelişim olduğu saptanmıştır.³² Ancak literatürde sınıf değişkeni yönünden PÇE puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmayan çalışmalar da yer almaktadır.^{6,23} Çalışmamızda öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de artmasında lisans eğitimleri sırasında ebeliğe ait temel derslerin yanı sıra öğrencilerin hem kişisel hem de mesleki gelişimini sağlayacak derslerin yer almasının etkili olduğu düşünülmektedir. 2011 Dünya Ebelik Kongresi sırasında yayınlanan raporda her yıl 358.000 kadın ve 3.6 milyon yenidoğan bebeğin, gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde büyük ölçüde önlenemez komplikasyonlar nedeniyle öldüğü belirtilmektedir. Ayrıca, anne ve yenidoğan sağlığını koruma ve geliştirmede ebelerin kilit insan gücü olduğu da belirtilmektedir.³³ Özellikle gelişmekte olan ülkelerde farkındalık düzeyi yüksek, problem çözme becerisine sahip donanımlı ebeler yetiştirilmesinin de önemi vurgulanmaktadır. Problem çözme becerisi klinik karar vermede temel unsur olan ve sağlık personelleri için gerekli olduğu düşünülen bir beceridir.²⁷ Sağlık hizmeti veren mesleklerde bakımının niteliğini artıran problem çözme becerisinin yetersizliği kaliteyi, değişimi, meslekte profesyonelliği, otonomi ve güç sahibi olmayı olumsuz yönde etkilemektedir.³⁴ Ebelik öğrencilerinin klinik uygulamada karmaşık ve hızlı çözümler gerektiren durumlara karşılaşma sıklığı dikkate alındığında öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinde artış olması şaşırtıcı bir bulgu değildir. McCourt ve Thomas'ın (2001) ebelerde probleme dayalı öğrenme müfredatının uygulanmasını değerlendirdiği çalışmada, ebelik öğrencilerinin kendi kendine öğrenme, eleştirel düşünme ve problem çözme konusunda zorluk yaşadığı belirlenmiştir.³⁵ Dolayısıyla ebelik öğrencilerinin problem çözme becerilerinin lisans eğitim süresince geliştirilmesi önemlidir. Çınar ve arkadaşları (2013) ebelik ve hemşirelik öğrencilerinde problem çözme becerileri ve etkileyen faktörleri incelemişler ve ebelik öğrencilerinin problem çözme becerileri ortalamasının hemşirelik öğrencilerinden daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.⁷

Çalışmamızda öğrencilerin sınıflara göre KOÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır. Duman ve Şengün (2011)'ün çalışmasında da öğrencilerin sınıflara göre kontrol odağı puan ortalamaları açısından anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.³⁶ Bir başka çalışmada öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf düzeyi ile kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir.³⁷ Çalışmamız ile paralel bulguların olduğu literatürün tersine Günüşen ve Üstün (2011) tarafından yapılan çalışmada hemşirelik

öğrencilerinin sınıflara göre kontrol odağı puan ortalamaları açısından anlamlı fark olduğu saptanmıştır.¹¹ Çalışmamızda, öğrencilere psikiyatri alanına ilişkin derslerin daha üst sınıflarda verilmesinin öğrencilerin ilk üç yılında kontrol odağı puanlarının düşük olmasını açıkladığı söylenebilir. Diğer yandan son sınıf öğrencilerinde ise psikiyatri alanına ilişkin derslerin kontrol odağı puan ortalaması üzerinde etkili olmadığını düşündürmektedir. Çalışmamızda problem çözme becerisi ve kontrol odağı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Literatürde farklı sonuçlar elde eden çalışmalar yer almaktadır. Günüşen ve Üstün (2011)'ün çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki bildirilmiştir.¹¹ Basım, Çetin ve Meydan (2009) tarafından yapılan çalışmada kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kontrol odağının rolü incelenmiş ve iç kontrol odaklı bireylerin yapıcı ve olumlu çözüm süreçleri açısından yüzleşmeye daha çok önem verdikleri, kendilerini daha çok açtıkları ve duygularını daha fazla sergiledikleri saptanmıştır.³⁸ Yalçın, Tetik ve Açıkgoz (2010) yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme becerisi algıları ile kontrol odağı düzeylerinin belirlendiği çalışmada, öğrencilerin kendilerini başarılı olarak algılamalarının problem çözme becerilerinde ve denetim odağı düzeyinde önemli bir etken olduğunu bildirmişlerdir.³⁹ Birey bir problem ile karşılaştığında hem soruna hem de kendine yönelik bir değerlendirme yapmaktadır. Karşılaştığı sorunun asla çözülemeyecek kadar zor olduğunu, kendisinin bu olayla ilgili kontrol sahibi olmadığını düşünen biri problemi çözmek için hiçbir girişimde bulunmayacaktır.⁴⁰ Bireylerin gerek karşılaştığı sorun gerekse kendi hakkındaki değerlendirmeleri problem çözme süreci üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. İç kontrol odağına sahip olan bir öğrenci probleme olan katkısını fark edebileceğinden problemi çözmek için daha fazla sorumluluk alır ve girişimde bulunur. Böylece bir problemle karşılaştığında ne yapması gerektiğini araştırıp, uygun yöntemler geliştirerek problemi çözmek için çaba gösterebilir. Dış kontrollü bir öğrenci ise problemle karşılaştığında probleme olan katkısını fark etmeyeceğinden ya da sonucu kendisinin değiştirebileceğine inanmadığı için çözüm için yeterli çabayı göstermeyeceği düşünülebilir.⁴¹ Bizim çalışmamızda ebelik ikinci sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara oranla iç kontrol odaklı oldukları belirlenmiştir. Ofori ve Charlton (2002) bizim çalışma bulgularımızın tersine üst sınıflardaki hemşirelik öğrencilerinin genç öğrencilere göre iç kontrol odağı inançlarının daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir.¹⁴ Dil ve Bulantekin (2011) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin daha çok dış kontrol odaklı oldukları belirlenmiştir.⁴² Elde edilen

bulguların tersine Uçar ve Duy (2013) hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin iç denetim odaklı olduklarını bildirmişlerdir.⁴³ Çalışmamızda Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği Cronbach alfa katsayısı değerinin 0.52 olarak saptanmasında, bir, iki ve üçüncü sınıf öğrencilerinin konuyla ilgili teorik bilgi yetersizliği nedeniyle ölçeğin maddelerini tam olarak içselleştirememelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma bir sağlık yüksekokulunda öğrenimini sürdüren ebelik öğrencileri ile yapıldığı için Türkiye'deki genellenebilirliği sınırlı düzeydedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma ile ebelik öğrencilerinin kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasında bir ilişki olmadığı, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı belirlenmiştir. Çalışmada öğrencilerin daha çok dış kontrol odaklı olmalarının kontrol odağı ve problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişki saptanmamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ebelik eğitimi boyunca problem çözme becerisi ve iç kontrol odağını geliştirme amacına ulaşılamadığı söylenebilir. Yüksek içsel kontrol algısı öğrencinin problem çözme becerilerini olumlu yönde etkileyeceğinden, akademik eğitim süresince öğrencilerin içsel-kontrol odağı algılarını güçlendirecek stratejilerin benimsenmesinin önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle lisans eğitimi sırasında farklı eğitim stratejileri benimsenebilir. Öğrenenlerin kendi öğrenme süreçlerine hakim olarak öğrenmelerini yönlendirmelerini sağlayan ve öğrenci merkezli olan tam öğrenme gibi modellerle iç kontrol odağını geliştirmeye yönelik yaklaşımlar kullanılabilir. Abaan ve arkadaşlarının (2012) yeni hemşirelik öğrencilerinin iç kontrol odağındaki değişiklikleri araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, akran danışmanlığının iç kontrol odağını geliştirme sürecini hızlandırdığı belirtilmiştir.²⁵ Dawson (1994) bireyin kontrol odağında oryantasyonunda değişim sağlamada yeni deneyimlerin olumlu etki sağladığını bildirmiştir.⁴³ Yeni öğrencilerini Ayrıca stresle başa çıkma eğitimi alan öğrencilerin problem çözme becerileri diğer öğrencilere göre daha yüksek bulunduğundan²⁹, öğrencilere stresle başa çıkma eğitim programlarının hazırlanması önerilebilir. Çalışma öğrencilerin dört yıllık eğitimleri sonunda kontrol odağı puanlarında bir değişiklik olup olmadığını tam anlamıyla göstermemektedir. Bu nedenle birinci sınıftaki bir öğrencinin son sınıfa geldiğinde kontrol odağı puanında azalma (iç kontrol odağı) olup olmadığını belirleyecek olan uzunlamasına çalışmaların yapılması önerilmektedir.

TABLolar

Tablo 1. Sağlık Yüksekokulundaki Ebelik Öğrencilerinin Sosyo-demografik Özellikleri (n=195)

Sosyo-demografik Özellikler	N	%
Sınıfı		
1.sınıf	53	27.2
2.sınıf	48	24.6
3.sınıf	39	20.0
4.sınıf	55	28.2
Bitirdiği okul		
Lise	144	73.8
Anadolu lisesi	25	12.8
Süper lise	16	8.2
Meslek lisesi	10	5.1
Gelir düzeyini algılama durumu		
Gelir giderden az	58	29.7
Gelir gidere eşit	124	63.6
Gelir giderden fazla	13	6.7
Yaşadığı yer		
Ailesiyle birlikte	18	9.2
Ev arkadaşıyla	96	49.2
Yurtta	81	41.6
Uzun süre yaşadığı yer		
Şehir	86	44.2
İlçe	73	37.4
Köy	36	18.4
Aile tipi		
Çekirdek aile	177	90.8
Geniş aile	16	8.2
Parçalanmış	2	1.0
Kardeş sayısı		
1	64	32.8
2	73	37.4
3 ve daha fazla	52	26.7
Yok	6	3.1
Bölümü isteme durumu		
Evet	122	62.6
Hayır	73	37.4
Toplam	195	100.0

Tablo-2: Sağlık Yüksekokulu Ebelik Öğrencilerinin Sınıflara Göre Kontrol Odağı Ölçeği Puan Ortalamasının Karşılaştırılması (n: 195)

Sınıf	N	KOÖ Puan Ortalaması Ort ± SS	Min-Max	F	p
1.sınıf	53	12.50 ±3.20	5-19	.771	.512
2.sınıf	48	11.83±2.80	6-18		
3.sınıf	39	12.89±3.31	7-20		
4.sınıf	55	12.36±3.85	3-20		

*p < .05 düzeyinde anlamlı

Tablo-3: Sağlık Yüksekokulu Ebelik Öğrencilerinin Sınıflara Göre Problem Çözme Envanteri Puan Ortalamasının Karşılaştırılması (n: 195)

Sınıf	n	PÇE Puan Ortalaması Ort ± SS	Min-Max	F	p
1.sınıf	53	129.50±10.74	104-147	4.981	0.002
2.sınıf	48	122.64±10.89	94-146		
3.sınıf	39	125.23±12.40	104-160		
4.sınıf	55	121.69±11.64	101-157		

*p < .05 düzeyinde anlamlı

Tablo 4. Sağlık Yüksekokulu Ebelik Öğrencilerinin Problem Çözme ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişki (n: 195)

Kontrol Odağı Ölçeği Puan Ortalaması	Problem Çözme Envanteri Puan Ortalaması	r	p
$\bar{X} \pm SS$ 12,37±3,32	$\bar{X} \pm SS$ 124,75±11,73	.116	.107

KAYNAKLAR

- Sardoğan ME, Karahan TF, Kaygusuz C. Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2006; 2:78-97.
- Yılmaz Esencan T. Doğumhanede ebelik tanıları ve girişimler. 1.Uluslararası 2.Ulusal Ebelik Kongresi Kongre Kitabı. 13-16 Ekim 2011, Safranbolu.
- Leslie SM, Storton S. The coalition for improving maternity services: Evidence basis for the ten steps of mother-friendly care step one. *The Journal of Perinatal Education*. 2007;16(1):
- Janssen PA, Ryan EM, Etches DJ, Klein MC, Reime B. Outcomes of planned hospital birth attended by midwives compared with physicians in British Columbia. *Birth*. 2007;34(2):140-7.
- Abaan S, Altıntoprak A. Hemşirelerde problem çözme becerileri: öz değerlendirme sonuçlarının analizi. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2005;62-76.
- Tezel A, Arslan S, Topal M. Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2009;12(4):1-10.
- Çınar N, Sözeri C, Şahin S, Cevahir R, Say M. Problem solving skills of the nursing and midwifery students a
- nd influential factors. *Rev. Eletr. Enf. [Internet]*. 2010;12(4):601-6.
- WHO (2013) Interprofessional Collaborative Practice in Primary Health Care: Nursing and Midwifery Perspectives. http://www.who.int/hrh/resources/IPE_SixCaseStudies.pdf. (Erişim Tarihi: 23.01.2014).
- Arslan H, Karahan N, Çam Ç. Ebeliğin Doğası ve Doğum Şekli Üzerine Etkisi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2008;1(2):54-59.
- Akın S, Güngör İ, Mendi B, Şahin N, Bizat E, Durna Z. Üniversite öğrenimlerini sürdüren hemşirelik bölümü öğrencilerinin problem çözme becerileri ve iç-dış kontrol odağı algısı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2007; 4 (2):30-36.
- Günüşen NP, Üstün B. Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeyleri ile kontrol odağı arasındaki ilişki. *DEUHYO ED*. 2011;4(2):72-77.
- Yılmaz A, Kaya H. Relationship between nursing students' epistemological beliefs and locus of control. *Nurse Education Today*. 2010;30:680-686.
- Uğurlu N, Ekinci M. Hemşirelerde kontrol odağı inancı ile stresle başa çıkma tarzları stratejileri ve psikolojik belirtiler gösterme durumları arasındaki ilişkiler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2007;23(2):117-130.
- Ofori R, Charlton JP. A path model of factors influencing the academic performance of nursing students. *Journal of Advanced Nursing*. 2002; 38(5):507-516.
- Can Aktan C, Işık K. 21. Yüzyılda herkes için sağlık: 21 Hedef. www.canaktan.org/ekonomi/saglik-degisim.../pdf-aktan/herkes-icin.pdf. (Erişim Tarihi: 24.01.2014).
- Choi H. The effects of PBL (Problem Based Learning) on The metacognition, critical thinking and problem solving process of nursing students. *Taehan Kanho Hakhoe Chi*. 2004;34(5):712-721.
- Shamian J. Effect of teaching decision analysis on student nurses' clinical intervention decision making. *Research in Nursing & Health*. 2007;14(1):59-66.
- Wang JJ, Kao Lo CH, Ku YL. Problem solving strategies integrated into nursing process to promote clinical problem solving abilities of RN-BSN students. *Nurse Education Today*. 2004;24:589-595.
- Roberts JD. Problem-solving skills of senior student nurses: an exploratory study using simulation. *International Journal of Nursing Studies*. 2000;37(2):135-143.
- Öztürk Can H, İkte Öner E, Çelebi E. Üniversite öğrencilerinde eğitimin sorun çözme becerisine etkisinin incelenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2009;4(10):35-58.
- Ulupınar S. Hemşirelik eğitiminin öğrencilerin sorun çözme becerilerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1997.
- Olgun N, Kan Öntürk Z, Karabacak Ü, Eti Aslan F, Serbest S. Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri: bir yıllık izlem sonuçları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2010;1(4):188-194.
- Altun İ. The perceived problem solving ability and values of student nurses and midwives. *Nurse Education Today*. 2003;23:575-584.
- Abaan S, Duygulu S, Uğur E. Peer mentoring: a way of developing internal locus of control to empower new nursing students. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*. 2012;24-35.
- Dağ İ. Kontrol odağı ölçeği: ölçek geliştirme geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 1991;7 (26):10-17.
- Savaşır I Şahin NH, Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: sık kullanılan ölçekler. *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*. 1997;9 Ankara.
- Özdamar K. İstatistik. Ankara, 2004.
- Yurttaş A, Yetkin A. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin empatik becerileri ile problem çözme becerilerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2003;6(1):1-13.
- Durmaz Ş, Kaçar Z, Can S, Koca R, Yeşilova D, Tortumluoğlu G. Çanakkale sağlık yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme becerileri (PÇB) ve etkileyen bazı faktörler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2007;10(4):63-71.
- Yılmaz E, Karaca F, Yılmaz E. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2009;12(1):38-48.
- Kelleci M, Gölbaşı Z, Doğan S, Tuğut N. Entegre eğitim programında öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri: bir izlem çalışması. *İ.U.F.N. Hem. Derg.* 2011;19(1):23-28.
- Altay B, Cabar HD, Bal Ozkaptan B, Gümüş K. Examining the relation between sociotropic and autonomic and problem solving abilities of nursing students. *HealthMED*. 2012;6(10):3286-3297.
- WHO (2013) Interprofessional Collaborative Practice in Primary Health Care: Nursing and Midwifery Perspectives. www.who.org (Erişim Tarihi: 25.01.2014).
- Hendricson WD, Andrieu SC, Chadwick G, Chmar JE, Cole JR, George MC. Educational strategies associated with development of

36. problem-solving, critical thinking, and self-directed learning. *Journal of Dental Education*. 2006;70 (9):925-936.
37. McCourt C, Thomas G. Evaluation of problem-based curriculum in midwifery. *Midwifery*. 2001;17:332-334.
38. Duman ZK, Şengün F. Hemşirelik öğrencilerinde kontrol odağı ile kendi kendine öğrenmeye hazırlanma düzeyi arasındaki ilişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011; 14(3):26-31.
39. Ponto MT. Relationship between students locus of control and satisfaction. *British Journal of Nursing*. 1999;8:176-81.
40. Basım HN, Çetin F, Meydan CH. Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kontrol odağının rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2009, 21:57-69.
41. Yalçın B, Tetik S, Açıkgöz A. Yükseköğretim öğrencilerinin problem çözme becerisi algıları ile kontrol odağı düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 2010;2(2):19-27.
42. Loosemore M, Lam ASY. The locus of control: a determinant of opportunistic behaviour in construction health and safety. *Construction Management and Economics*. 2004;22:385-394.
43. Ashby JS, Kottman T, Draper K. Social interest and locus of control: relationship and implications. *The Journal of Individual Psychology*. 2002; 58(1):52-61.
44. Dawson MS. Using locus of control to empower student nurses to be professional. *Nurs Forum*. 1994; 29(4):10-5.